

- mit olvasott a Bibliából a Papbácsi? (keressük meg)
- miért imádkozott?
- mit jegyeztél meg a prédikációból?

11. Bele kell éltetni a gyermeket abba a hitbe, hogy a világ: az Isten kertje, mezeje, erdeje. Minden az Istené. Mi csak ideig-óráig való sáfárai vagyunk annak, amit Isten nekünk ad. Minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy munkánk által a világ szebb legyen, jobb és áldottabb. Istennek így örömet szerezünk, áldásaiért hálát adjunk.

12. A szülőknek tudomásul kell venni, hogy a vallásosságnak két vetülete van. Az egyik Isten felé helyezi biztos alapra a sorsunkat, a másik a világ felé, főképpen embertársaink felé. A vallásos ember szívében hallgat az önzés, irigység, a bosszú, gyűlölet, a hiúság, de ébren van a jóakarata, a megértés, a szánalom, a részvét, a szeretet. A gyermeket ezen a téren sem lehet becsapni, hogy vallásossága kárt ne szenvedjen.

13. Végül s egyszersmindenkorra:

Erőltetéssel, fenyegetéssel, szidással, panasszal, rimánkodással, veréssel még soha senkit nem lehetett a vallásos élet útjára vezetni. Egy gyermek sem szeretete meg a templomot, ha minden vasárnap csak küldték a templomba, s egy sem talált rá az imádkozás boldogító útjára, ha az édesanya így szólt lefekvő gyermekének: imádkozzál Jánoska, s ő közben mosta az edényt. Vigyed az öledbe, vezessed kézenfogva, menj vele, mellette, előtte a templomba. A családi ház rendjébe legyenek beiktatva az áhítat: imádkozás, éneklés, Isten csodálatos dolgairól való beszélgetés alkalmai. Egyszóval: megtölteni a hajlékot a szülők vallásos életéből áradó légkörrel. Ez a fő titka a vallásos nevelésnek.

Dr. Erdő János

CSELEKVŐ HIT, BÉKE ÉS IGAZSÁGOSSÁG

1. *Az Unitárius Világszövetség — IARF — 28. kongresszusát* India kertvárosában, Bangalore-ban tartotta meg 1993. augusztus 15-18. napjain.

India az ellentétek országa; mesébe illő gazdagság és kiáltó nyomorúság. Sok nyelve közül egy sem akadt, amit az egész lakosság megértene. Világi állam, ahol minden vallás követői egyenjogúak egymással. Az ország lakóinak többsége a hinduizmushoz tartozik: sokoldalú, természetes vallási képződmény, nem jelent egységes vallási rendszert. Magában foglalja az indiai vallások legkülönbözőbb formáit, beleértve a fetisizmust, állatkultuszt, polidémonizmust, panteizmust, ateizmust, valamint a vallási nézetek, hagyományok, szokások sokaságát. A fenséges és az alantas, a fejlett és primitív vallási elem egymás mellett található. Méltán nevezik a hinduizmust a „vallások enciklopédiájának”. Ezt a kiismerhetetlen országot a vallás tartja össze, és éppen a vallási ellentét okoz súlyos nehézségeket.

A kongresszus témája: „Hitünk megélésével dolgozzunk együtt a békéért és igazságosságért”. A négy napra terjedő nagygyűlést Punyabrata Roychoudhury, az IARF elnöke nyitotta meg augusztus 15-én, vasárnap, mely éppen India függetlenségi napjára esett. Beszédében megemlékezett az 1893 szeptemberében Chicagóban tartott „Vallások világparlamentjének” 100. évfordulójáról. Az IARF jelentőségé-

vel kapcsolatban az elnök kiemelte, hogy a világ most a századfordulón súlyos válsággal néz szembe, melyből az emberiség csak az istenhit és bizalom által tud kiszabadulni.

A megnyitó ünnepély keretében hangzott el a kongresszus teológiai irányvonalát kifejező ún. „Dana Greeley” emlékére alapított előadás, melyet S. S. Chakraborty, a Bangalore-i Ramakrishna Misszió Központjának igazgatója tartott *Vallásos út a békéhez és a fejlődéshez* címen. Az előadó Swami Vivekananda híres hindu vallásfilozófus megállapításából indul ki, mely szerint „a szentség, tisztaság és szeretet egyetlen vallásnak sem lehet kizárólagos tulajdona”, s hogy „minden vallás képes kiváló jellemű férfiakat és nőket nevelni”. Éppen ezért a különböző vallásokat úgy kell tekintenünk, mint ugyanazon „Igazsághoz, Istenhez” vezető utat. A hindu vallásfilozófia lényege, hogy az „ÉN” minden teremtményben létezik; ennek megvalósítása életünk alapvető célja kell, hogy legyen. Ez az „ÉN” pedig nem más, mint az „Igazság vagy az Isten” realizálása. Ha ezt az alapelvet eszünkben tartjuk, akkor minden cselekedetünk tulajdonképpen istentisztelet. A béke is végső fokon az „ÉN” megvalósítása által érhető el.

Az indiai vallások szentiratai megegyeznek abban, hogy az élet teljes megélése feltételezi a lemondást; ez az egyedüli gyakorlati út a béke eléréséhez, az igazi fejlődés is általa valósítható meg.

A szolgálat, mint az istentisztelet egyik módszere, jelentős szerepet tölt be a vallásos ember életében. Aki szolgálat által akarja a békét és fejlődést munkálni, annak a következő elveket kell követnie: tisztelet, alázatosság, megbecsülés, vagyis: szolgálj mint barát teljes képességeid szerint. Ezek az elvek, kisebb-nagyobb mértékben, minden vallásban megtalálhatók. Ha mi is alkalmazzuk életünkben, akkor az emberiség szolgálata új dimenziót nyer, s egyben előmozdítja a vallási összhangot a vallásközi érintkezés és dialógus által.

Az előadó hangsúlyozta, hogy Swami Vivekananda is nagyra értékelte a szolgálatot. Tanítása szerint az „Igazság vagy Isten” megvalósítása nem kívánja, hogy visszavonuljunk az életből a vadonba vagy a templomba, elegendő számunkra az emberiség szolgálata.

S. S. Chakraborty előadásának konklúziója: a vallásos béke elérésének alapvető feltétele, hogy a szolgálat által kifejlesszük az emberben az önbizalmat és öntiszteletet.

A Vallásos út a békéhez és a fejlődéshez c. előadást dr. Robert Traer főtítkárral jelentése követte az IARF 1990-1993 közötti tevékenységéről. Az Unitárius Világszövetség három évi történetét a szervezet fokozatos erősödése jellemzi. Ez tükröződik a következő adatokból is: 14 szabadelvű vallási közösség csatlakozott az IARF-hez; a Világszövetség erősítette együttműködését más nemzetközi vallási szervezettel és folytatta tevékenységét a lelkiismereti- és vallásszabadság védelmében; a szervezet titkárságát Frankfurtból áthelyezte Oxfordba, mely megfelelőbb hely az IARF számára; *IARF WORLD* című időszaki lapban tájékoztatja a tagcsoportokat a szervezet munkájáról, valamint a szabadelvű vallási közösségek nevezetesebb eseményeiről.

Dr. Robert Traer jelentésében hangsúlyozta, hogy napjainkban nagy szükség van hitre, kitartásra és bátorságra, ha rendeltetésünknek eleget akarunk tenni. Ugyanakkor meg kell őriznünk és tovább kell adnunk szellemi örökségünket is: hit- és életfelfogásunkat, reményeinket és szeretetünket embertársaink és népünk iránt. Egyben nem feledkezhetünk meg az Isten iránti hálánkról sem. Így érhetjük el a békét és a megértést.

A kongresszus munkálatai reggeli és esti áhítat, előadás, munkaulések és vitakörök keretében folytak le. Az áhítatot főleg az IARF ázsiai tagcsoportjainak képviselői tartották; az unitárius kereszténységet az északindiai unitárius tagcsoport képviselte. A kongresszus témájával kapcsolatos problémákat öt munkacso-

portban tárgyalták meg. S hogy a résztvevők jobban megismerhessék egymást, 20 vitakör alakult, melyben az elhangzott előadást és jelentést vitatták meg személyi vonatkozásban.

Augusztus 15-én került sor az I. sz. munkacsoportban a romániai, magyarországi és csehországi unitárius egyházak helyzetének és problémáinak megbeszélésére. Egyházunk helyzetét dr. Erdő János és dr. Szabó Árpád ismertették. Augusztus 16-án az V. sz. munkacsoport a vallásszabadság kérdésével foglalkozott. A bevezető ismertetést dr. Erdő János tartotta, figyelemmel a tordai országgyűlés vallásügyi határozatának 425. évfordulójára.

Eseményesnek bizonyult a délutáni családlátogatás, melynek keretében a kongresszus résztvevőit Bangalore-i családok látták vendégül. Ez a látogatás elősegítette egymás vallásának közelebbi megismerését és a vallásos tapasztalatok kölcsönös elmélyítését.

Augusztus 17-én ülésezett az IARF közgyűlése: egyházunk három szavazati jogát dr. Erdő János, dr. Szabó Árpád és dr. Virágh Enikő gyakorolták. A közgyűlés határozatai közül kiemeljük a következőket:

- a) 6 új rendes tagcsoport és 4 társulati csoport felvétele az IARF-be.
- b) 1994 július hónapban *IARF Európai Teológiai Konferencia* rendezése Kolozsváron — egyházunk meghívására. A gyűlés témája: *Vallás és emberi jogok*.
- c) Az 1996 évi IARF kongresszust, a Won buddhista tagcsoport meghívására, Dél-Koreában tartják meg.
- d) Az IARF titkársága Frankfurtból 1993. szeptember 1-vel Oxfordba költözik át.
- e) A IARF szabályzata egyes pontjainak módosítása.
- f) Az IARF új tisztikarának és választmányának megválasztása: elnök: Natalie Gulbrandsen (Egyesült Államok), alelnök: Yikitaka Yamamoto (Japán), pénztáros: Roy Smith (Anglia). A 18 tagú választmányban egyházunkat dr. Szabó Árpád képviseli.
- g) A kongresszus közgyűlése a „Schweitzer Albert” díjat az „Ittoen” nevű japán vallásos közösségnek adta.

A kongresszus záróünnepélye augusztus 18-án volt, melynek keretében dr. Mohnder Singh az IARF jövő feladatát ezekben foglalja össze: „olyan időben, amikor a vallás nevében világszerte növekedő konfliktus és erőszak jelentkezik, az IARF nagy szolgálatot tehet a vallások közötti megértés munkálásával.”

Az IARF tagcsoportok képviselőiben a kongresszuson 517-en vettek részt; egyházunkat dr. Erdő János és dr. Szabó Árpád képviselték.

2. A Sarva Dharma Sammelana konferenciája.

Az IARF kongresszusának problémájához kapcsolódott a Sarva Dharma Sammelana elnevezésű vallásos szervezetnek 1993. augusztus 19-22. napjain Bangalore-ban tartott nagygyűlése. Előzménye: 1992-ben négy nemzetközi vallási szervezet: az IARF, a Vallások Világkongresszusa, az Egyetérzés Temploma és a Vallás és Béke Világkonferenciája elhatározták, hogy az 1893. évi chicagói „Vallások Világparlamentje” gyűlésének 100. évfordulóját Bangalore-ban, az IARF kongresszusának folytatásaként megrendezik. A megemlékezés célja: elősegíteni a megértést és együttműködést a különböző vallások között.

A konferenciát augusztus 19-én a szervezet főtitkára nyitotta meg: „Összegyűltünk, — mondotta —, hogy ami jó, azt megerősítsük, a világ népeit bátorítsuk, hogy legyenek hűek vallásos és művelődési hagyományaiakhoz; összegyűltünk, hogy egymástól tanuljunk és hitünk hagyományaiból kölcsönösen inspirálódjunk, és hogy a békét ne csak keressük, hanem mi legyünk a béke megtestesítői. A különböző vallási közösségek, a megújuló hit és barátság által, teremtsék meg az igazságosságot és a békét.”

↙ A konferencia munkálatai három munkacsoportban folytak: az első a vallás-közi párbeszédre irányuló ajánlásokkal és meglátásokkal foglalkozott; a második tárgya: vallási központok látogatásával a résztvevőket bevezetni a különböző vallások hagyományába és spirituális gyakorlataiba. Egyházunk képviselői ezt a munkacsoportot választották; a harmadik a megértés és együttműködés vallásos forrásainak a kutatását végezte.

A konferencia záróünnepélye augusztus 22-én volt. A gyűlés eredményeit a következőkben foglalhatjuk össze:

Szorgalmaznunk kell a spirituális gyakorlatok elmélyítését, az élet tisztelete iránti szellem elismerését, mely feltétlenül szükséges a különböző vallási közösségek békéjéhez és összhangjához. Egyben a szolgálat és szolidaritás cselekedetei által kötelezzük el magunkat a béke és a megértés munkálására.

Mély benyomást tett a konferencia résztvevőinek közös fogadalma és elkötelezése: „Elkötelezzük magunkat egy békés világ építésére, a jobb megértés, könyörületes cselekedetek és az élet iránti tisztelet munkálásával. Mi vallásos emberek nem félünk, mi győzni fogunk. Kéz a kézben fogunk járni; békében fogunk élni”.

A konferencián 28 országból mintegy 600 személy vett részt; egyházunkat dr. Erdő János és dr. Szabó Árpád képviselték.

Egyházunk részvétele az IARF 28. kongresszusán és a Sarva Dharma Sammelana konferenciáján hasznosnak és eredményesnek bizonyult. A munkautlések és vitacsoportok keretében alkalmunk volt egyházunk helyzetét és jövőt illető feladatait ismertetni. Az érdeklődők kérdéseire eligazító felvilágosítást adhattunk és egyházunknak sok új barátot és támogatót szerezhettünk.

A kongresszus munkálatai és megnyilatkozásai arra mutatnak, hogy az IARF a keleti tagcsoportok felé orientálódik és a szabadelvű keresztény tagcsoportok befolyása szűkebb körre korlátozódik. Kívánatosnak látszik a szabadelvű keresztény tagcsoportok hatékonyabb együttműködése az IARF szervezetén belül.

Dr. Gaal György

KELEMEN LAJOS SZÁRMAZÁSA ÉS DIÁKÉVEI

Ha valaki is kiérdemli az első világháborút követő félszázadból az Erdély történése címet, az Kelemen Lajos. Alig volt esemény Erdély, de különösen Kolozsvár és Marosvásárhely múltjában, amelyről ne tudott volna adatokkal szolgálni, vagy legalább egy anekdotát fölemlíteni. Aligha volt olyan kastély vagy kúria, amelynek építkezéséről, öröklési rendjéről ne ismert volna néhány dokumentumot. És nem is számíthatott rangos családnak az, amelyiknek őseit, leszármazását ne ismerte volna.

Mert Kelemen Lajos a történettudomány mindenese volt. A maga korában senki sem értett jobban az okiratokhoz, olvashatatlanak tűnő magyar és latin szövegek megfejtéséhez, értelmezéséhez. Jóformán egész életét a levéltárban töltötte. Ott talált rá legtöbb témájára. Rövid könyvtárosi alkalmaztatása idején a könyv- és könyvtártörténet elismert szakemberévé is vált. A felkutatott írásos adatok és a helyszínen megismert műemlékek összetevő — újszerű — vizsgálata tette művészettörténésszé. A terepmunka ébresztette fel érdeklődését a népművészet múltja iránt is. Az állandó érdeklődés kielégítésére a századelőn a családtörténetet művelte. Egyes adatközlései az irodalomtörténet, mások a nyelvtörténet pásmájában